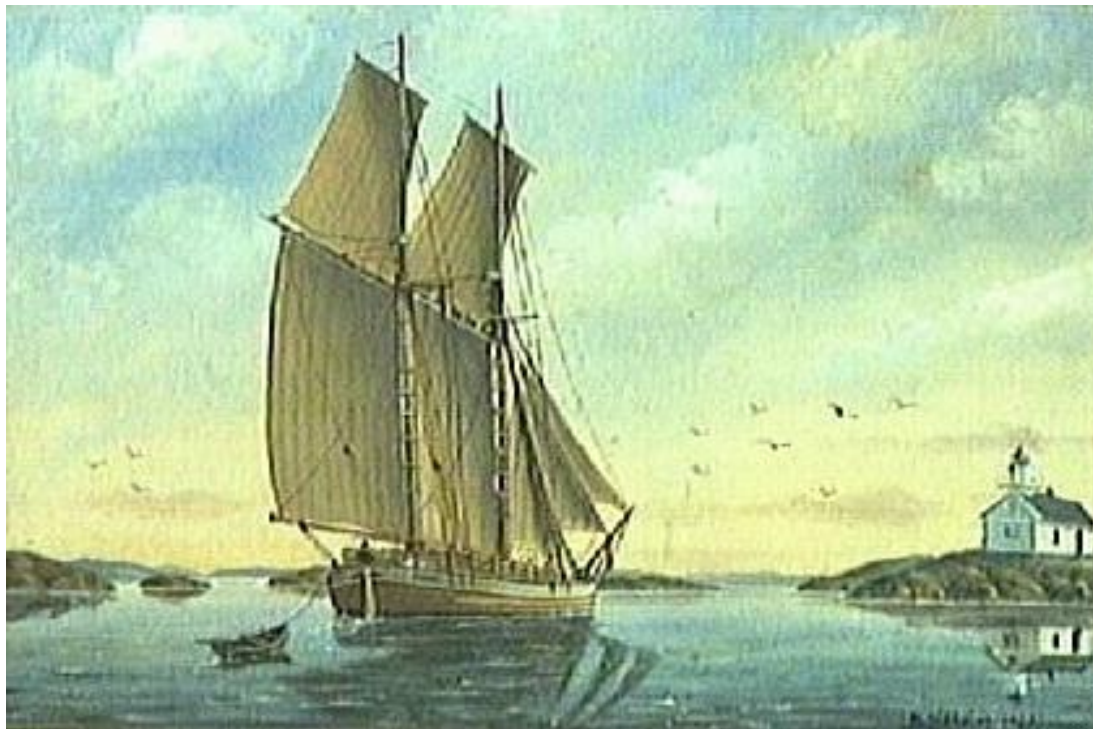

Rapport Fyrdagen 9 april 2014 på Vänermuseet

Galeasen Gurli vid Navens fyr. Olja, Benjamin Lidholm

Fyrdagen

Dagen arrangerades av Vänermuseet i Lidköping, med stöd av Vänersamarbetet (Västra Götalands-Regionen).

Under samlingen i Vallienrummet där Vänermuseets Hanna Sundblad bjöd på några visor till gitarr, bl a den egna Vänersången, blev det kaffe och folk presenterade sig för varandra. Därefter bänkade sig deltagarna i ett något trångt mötesrum. Glädjande nog hade hela 29 st deltagare dykt upp för att lyssna och dela med sig av erfarenheter.

Introduktion

Som värd för mötet hälsade Lars Göran Nilsson välkomna och inledde en kort introduktion till workshopen. Vänermuseets anledning till att ta detta initiativ är ett ökande intresse för och allt fler frågor kring Väners fyrar. Vänermuseet gjorde, i samarbete med Väners seglationsstyrelse (VSS) och de tre länsstyrelser som fanns vid Väneren före 1999, en dokumentation av 160 st fyrar och större sjömärken under 1998-1999 (publicerad i Holmström, E. Väners fyrar – Lysande kulturhistoria. 2000).

Arbetet sammanföll med att VSS varit verksamt i 200 år. Boken är slutsåld sedan länge men en databas med dokumentationens samlade material finns vid Vänermuseet.

Vänermuseet

Vänermuseets egen erfarenhet de senaste åren är att det är svårt att få en översyn över läget för olika sjömärken och fyrar. Det är många aktörer och man hamnar lätt mellan intressenter för bevarande, med olika förutsättningar och önskemål, och de myndigheter, Sjöfartsverk och länsstyrelsen, som har olika arbetssätt och intresse av de kulturhistoriska objekten.

Hanna Sundblad bjöd på visor i Vallienrummet. Foto: Dirk Harmsen

Dirk Harmsen, Vänersamarbetet

Nätverket Vänersamarbetet som innefattar 14 Vänerkommuner, två regioner, två kommunalförbund och många organisationer har Vänern som arbetsområde. Anledningen för Vänersamarbetet att arrangera dagens workshop är utförsäljningen av Gunnarsholmens fyrplats till en privatperson sommaren 2013. Gunnarsholmen är en välkänd fyrplats, av den för Vänern speciella typen från 1850-talet. Fyren borde ha blivit tillgänglig för allmänheten.

Föredrag

Eivind Claesson, länsstyrelsen Göteborg

Museer har ofta en spännande roll som en förmedlande länk mellan allmänheten och olika typer av offentliga organisationer. Länsstyrelsen är den statliga organisation museerna möter mest. Den har bl a att bevaka regionala värden vad gäller bebyggelse.

Eivind Claesson från länsstyrelsens, i Västra Götaland, enhet för Samhällsplanering och kulturmiljö, inledde de inbjudna föredragshållarnas program med en presentation av ett nytt projekt. Man har på enheten fått ansvar för ett projekt, som Eivind Claesson leder, där man ska hitta former för bevarande av fyrmiljöer i hela Sverige. I inledningen har 1,5 milj kr anslagits för Västsverige, där Vänern naturligtvis ingår. Claesson beskrev ett kulturhistoriskt

Foto: Dirk Harmsen

landskap där de stora fyrarna, som Pater Noster och Vinga hamnar i en helt annan division av bevarande. Här har staten, genom Riksantikvarieämbete (RAÄ), att hitta andra lösningar som inbegriper

 SJÖFARTSVERKET

2 200 fyrar i Sverige

mycket stora summor pengar, för statliga byggnads- minnen. Claesson berättade att länsstyrelsens projekt bättre kan möta de intressen och behov som kan finnas för Vänerns fyrmiljöer. Man har färdigställt en GIS-relaterat databas där Vänerns fyrar ingår.

För att kunna säkerställa myndighetens krav på antikvarisk kontroll, av de objekt som kräver medel, är det angeläget att hitta fyrmiljöer, i första hand ett par - tre st, som kan komma i fråga för byggnadsminnesförklaring. Harnäs i Mariestads kommun är ett mycket fint exempel, som Claesson lyfte fram, men vissa faktorer vad gäller tillgänglighet kan försvåra ärendet.

Här är tacksamt om alla intresserade kring Väner, även i Värmlands län, tänker till och kommer med förslag.

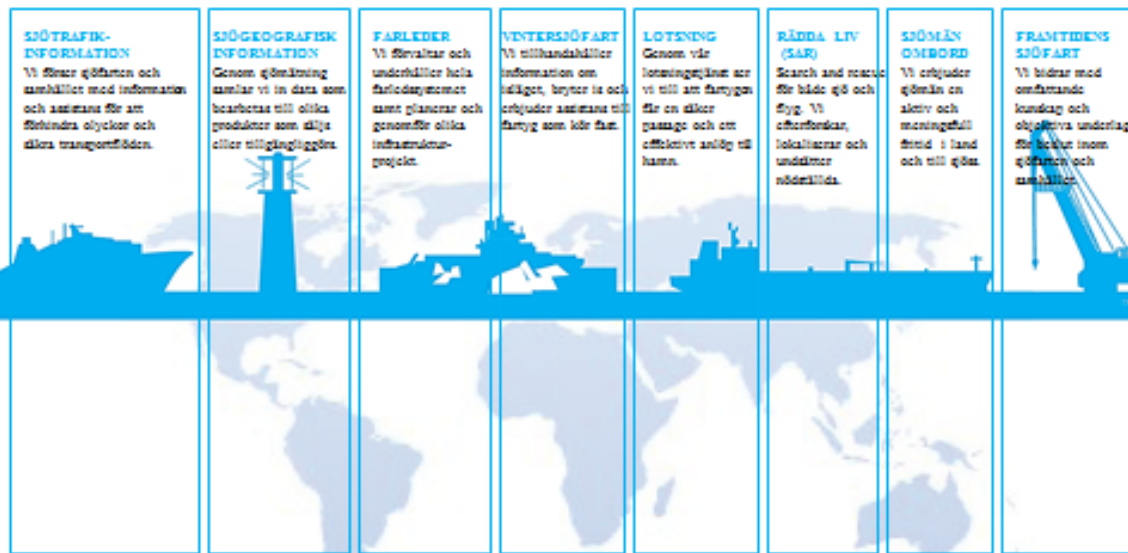
Bidrag kan också gå till skrifter, nyttryck av Johnny Söderlunds fina *Sjömärken - Vägvisare och kulturmärken* och Vänermuseets *Vänerns fyrar - Lysande kulturhistoria* nämndes.

Mikael Levin, Sjöfartsverket Norrköping

Man möter då ibland föreställningar om myndigheter t ex Sjöfartsverket, som vi vid Vänermuseet inte känner igen från vårt perspektiv. Därför var det angeläget att låta de som oftast är ägare till och brukare av det maritima arvet inleda. Följande text och bilder är hämtat från den PowerPoint Levin visade.

- *SjöV är intäktsfinansierat, vi har begränsade ekonomiska resurser och vi är drabbade av svikande intäkter p g a få anlöp.*
- *SjöV uppdrag är att se till att lederna är säkra och farbara.*
- *SjöV har en betalande kund som ställer krav.*
- *SjöV skall bara äga det som det finns behov av. Har vi inte behov av ett objekt skall vi inte ha kostnader för det.*

Sjöfartsverkets verksamhetsområden

- *Sjöv ser inget negativt i att det bildas en förening för att ta hand om kulturhistoriska värden och som underlättar avveckling av sjösäkerhetsanordningar.*

Lunch

Lunchen bjöd Vänersamarbetet på och den intogs på restaurang Galejan, belägen vägg i vägg med Vänermuseumet.

Esbjörn Hillberg, Svenska Fysällskapet

Efter lunchen inledde Esbjörn med en berättelse om det framgångsrika Fysällskapet, som under en följd av år lockat tusentals medlemmar. Esbjörn skildrade flera platser och engagemang där fyran stått och står i centrum.

Fyren har blivit en symbol för en tid i svensk historia, som stora delar av landets befolkning har en anknytning till. Den intensiva sjöfart och det liv som formats kring den är borta men fyran är ännu kvar i många fall.

Esbjörn gav en positiv bild av det samarbete Fysällskapet har med Sjöfartsverket sedan ett par år. Man har regelbundna formaliserade kontakter, där Fysällskapet får information och har möjlighet att komma med synpunkter.

Gunno Quist, Staviks fyr

Familjen Quist äger sedan ganska många år Staviks fyr, som varit i släktens vård långt tillbaka. Han skildrade det arbete han och familjen gjort för att rusta fyren, som ännu är i bruk. Sjöfartsverket "hyr" lanterninen för fyrningen. Gunno framförde i sitt föredrag en egen modell för att göra det möjligt att behålla fyrarna. Generellt anser han att Sjöfartsverket, genom statliga medel, ska ta ett större ansvar för annan sjöfart än den nuvarande, som fritidsbåtar och fiskebåtar.

Lösningen, enligt Quist, kan vara att fyrarna behåller sin funktion som just fyrar. Offentliga medel ska tillskjutas de som håller fyrbyggnaderna i skick. Själva funktionen skulle på så sätt kunna garantera bevarandet av en struktur av fyrning liknande den vi har idag (eller hade igår kanske).

Quist

Frågor och inpass

Mikael Levin förtydligade med att de som sköter fyrar, Sjöfartsverket eller någon annan t ex en privatperson, är ställda under kontroll och reglering av Transportstyrelsen.

Frågan om ansvar för kulturhistorisk bebyggelse betonade Mikael är Riksantikvarieämbetets bord.

Lars-Erik Hammar lyfte fram Västarvet (Västra Götalands-Regionen) en museiorganisation som bl a arbetar med frågor om det maritima arvet. Han betonade dock att regionens tidigare intresse för utveckling av Västsveriges maritima historia har svalnat något. Museer som Bohusläns msueum har haft uppdrag med anknytning till fyrarna, speciellt i Bohuslän, och kan var ett stöd för t ex ideella krafter på området.

Mariestads firsällskap

Deltagarnas i Fyrdagen situation växlar mycket, i fråga om erfarenhet, engagemang och kunskap vad gäller Vänerns maritima historia i allmänhet och fyrarna i synnerhet. Men inget tvivel råder om det kraftfulla och snabbt framgångsrika arbete man åstadkommit i Mariestad. Här är det nära mellan tanke och handling och beslutvägarna är korta. Även om Sjöfartsverket finns i Norrköping så upplever folket från Mariestad att man kommunicera utmärkt. Firsällskapet äger

Foto: Gunno

inga fyror utan man vårdar flera stora fackverksfyror öster om Mariestad i samarbete med Sjöfartsverket och Mariestads kommun. Här finns att lära för andra ideella krafter kring Vänern.

Navens fyr

Nina Linnér berättade något om sin bakgrund som "Navare", ättling till Tilda och Carl Fredrik Jonsson på Navens fyrplats. Nina är dotter till den siste och femte generationens fyrvaktare i samma familj och hon har planer på en utveckling av kulturturism på Naven, den dag ägandefrågan blir löst.

Luröskärgårdens natur- och kulturförening

Sune Westerberg nämnde föreningens ansvar för ett par större sjömärken och det senaste åtagandet, Lilla Brattens fyr, som man arrenderar av Sjöfartsverket.

Sammanfattning

Från **Vänermuseet** finns en förhoppning om att kunna fortsätta att vara en mötesplats för en mångfald av enskilda och grupper. Däremot vore det bra och till och med nödvändigt om en samlande kraft för det maritima arvet i Vänern kunde komma till stånd.

Det kan vara en organisation som kan fungera som en part vid diskussion med myndigheter, i ärenden av ett gemensamt intresse för olika intressenter för Vänerns maritima kulturarv. Slående är hur viktigt det framstår med ett samarbete mellan de olika parter som har intressen i Vänerns maritima arv. Idag pratas ibland en del om de olika ben samhället står på; det offentliga, det privata, näringslivet, och det ideella, civilsamhället.

När det gäller kulturvård, som i fallet med våra fyrplatser, ser man tydligt hur viktigt det är att ta in de intressenter

Foto: Dirk Harmsen

som finns i en dialog. Fallet Mariestad har mycket av denna utvecklade arbets- och ansvarsform, som kanske kan sägas vara svensk tradition. Det är beaktandet av vars och ens roller, kunskap och kompetens som kan skapa en samsyn (även på Sjöfartsverket finns mycket intresse för kulturhistoria) och respekt. Förtroendet är en avgörande faktor i allt samarbete.

I fallet med Gunnarsholmen har **Vänersamarbetet** fört samtal med Sjöfartsverket om dess policy vad beträffar verkets ägande av olika marina objekt. I princip ska verket tillfråga offentliga intressenter innan försäljning. Det i sin tur betyder att kommuner, som oftast tillfrågas först, också bör ha en policy hur det maritima arvegodset kan förvaltas. Inte heller RAÄ har en uttalad policy för (Vänerns) maritima kulturarv.

Det är dags att organisera upp en mottagningsstruktur för kommande försäljningar. Det finns många möjliga mottagare som kan förvalta en fyr eller dylikt – från lokala fyrföreningar till kulturföreningar, från kommuner till engagerade företag. Det behövs bättre kontakter med till exempel Svenska Fyrsällskapet, länsstyrelser, Västarvet och andra. Det behövs mer löpande kontakter med Sjöfartsverket för att i ett tidigt skede kunna agera. En fyrgrupp Vänern kan påverka denna process. Vänersamarbetet kommer att driva denna fråga vidare i någon form, tillsammans med flera av deltagarna i Fyrdagen.

Avslutning

Vänermuseet är gärna en samlade punkt för de olika aktörer som arbetar med Vänerns maritima kultur. Vi kan ge råd, initiera åtgärder, förmedla kontakter och vara en mötesplats. Och framför allt vill vi vara en kunskaps- och uppbyggande institution i dessa frågor, med öppenhet till arkiv och samlingar. Vänermuseet, ett kommunalt museum, har också ett regionalt ansvar kring Vänerns natur- och kulturhistoriska arv.

Ett stort tack till alla deltagare och kanske ska vi ses i Värmland snart och ta med de som inte kunde komma till Lidköping. Med önskan om en skön sommar.

Lars Göran Nilsson

Deltagare

- Bosse Bergman	SXK-Vänern	combosse.bergman@gmail.
- Claes Hassel	Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening	forsakring@telia.com
- Sune Westerberg	”	info@luringen.se
- Eivind Claesson	länsstyrelsen Västra Götaland	Eivind.Claesson@lansstyrelsen.se
- Dirk Harmsen	Vänersamarbetet	dirk.harmsen@vgregion.se
- Lars Göran Nilsson	Vänermuseet	larsgoran.nilsson@lidkoping.se
- Esbjörn Hillberg	Sveriges Fysällskap	esbjorn@hillberg.com
- Gunno Quist	Staviks fyr	gunno.q@swipnet.se
- Jan-Olof Hallstenson	Skattkärrs Båtklubb	jo.hallstenson@hotmail.se
- Jonas Alexandersson	Sjöfartsverket, Vänerns lotsområde	jonas.alexandersson@sjofartsverket.se
- Mikael Levin	Sjöfartsverket, Farledsförvaltningen	mikael.levin@sjofartsverket.se
- Lars-Eric Johannesson + 3 st	Södra Näsets byalag	legjautomation@hotmail.com

- Bo Björk	Mariestads Fyrsällskap	bossis@hem.utfors.se
- Lennart Högstedt	“	l.hogstedt@telia.com
- Björn Björk	”	
- Karl-Erik Johansson	”	
- Sven-Olof Söder	”	
- Lars-Erik Hammar	Västarvet Bohusläns museum	lars-erik.hammar@vgregion.se
- Nina Linnér	Naven	ninathereselinner@gmail.com
- Lars-Göran Kring	Värmlands Båtförbund	larsgoran.kring@telia.com
- Thorsten Born	“	
- Emond Olsson	“	
- Monika Andersson	Lidköpings kommun	monika.andersson@lidkoping.se
- Susanna Björklöf	länsstyrelsen Värmland	susanna.bjorklof@lansstyrelsen.se
- Ulrika Jörnmark	länsstyrelsen Värmland	ulrika.jornmark@lansstyrelsen